

דבר העורך

קנידאלאך

הן היו עשויות מקמה, מעט ביצה, מלח ואולי עוד משהו, אם היה, אך ערכן עלה על שדות התבואה שבהן גידלו את החיטים, לולי התרנגולים שמהן הובילו את הביצים ומכרות המלח גם יחד. היו אלה קנידאלאך עם טעם גן-עדן וריח...

★ ★ ★

שמחת תורה.

יום אחד בשנה השמחה מופגנת ובאה לידי ביטוי פומבי, אך לומדי התורה שמחים בה בכל יום, ואלה הדבוקים בה בכל מאודם ולפיכך גם אשרם עצום ורב, מסוגלים לצאת בריקוד בכל רגע. אושר.

לפנינו מעשה מופלא על שמחת תורה מיוחדת במינה.

לפני שנים אחדות נפטר הגאון רבי אריה לייב באקשט זצ"ל, ראש ישיבה בדטרויט שבארצות הברית. רבי אריה לייב היה מתלמידי ישיבת מיר בפולין ובשנחאי ונודע כאחד מבחיריה, ולימים העמיד תלמידים הרבה בישיבתו. לאחדים מתלמידיו סיפר רבי אריה לייב את המעשה הבא.

שני שדכנים הציעו לפניו הצעות שידוכין. השידוך האחד, משפחה מכובדת בעלת יחס, מפורסמת ובעלת שם. השידוך האחר - משפחת רוגוב. אבי משפחת רוגוב היה תלמיד חכם ורב חשוב, ורבי אריה לייב התקשה לבחור בין שתי ההצעות ולפיכך ניגש להתיעץ עם רבו המשגיח רבי יחזקאל לוינסטיין זצ"ל.

דף כח/ב התקינו שיהו מכריזים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות

מחלקת האבידות של משטרת ישראל

בסוגייתנו מבואר, שבזמן שבית המקדש היה קיים, היו מוצאי האבידות מכריזים על כך בשלוש הרגלים לעיני כל ישראל. משחרב בית המקדש תקנו חז"ל שיש להכריז בבתי כנסיות ובבתי מדרשות על מציאת האבידה. הסמ"ע (סי' רס"ז ס"ק ד') מציין, כי בעבר נהגו להכריז על חפצים שנמצאו, **בזמן התאספות הציבור לתפילה**. בימינו, נוהגים לתלות מודעות "השבת אבידה" במקום בולט וניכר לעין.

בכמה בתי כנסיות יש להכריז? יש הסוברים, כי חובה לפרסם אודות מציאת אבידה בכל בתי הכנסיות ובתי המדרשות שבעיר, גם באלו הרחוקים ממקום מציאת החפץ, למרות שיש מקום להניח, כי בעל האבידה אינו נוהג להתפלל שם, כפי שבזמן חז"ל הכריז מוצא האבידה במעמד קהל רב, כי ברשותו מציאה (עין יו"ט). אולם, הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה או"ח ח"ה סי' ט), המתירחס לעיר ניו יורק מציין, כי אין חובה להכריז בכל בתי הכנסת שבניו יורק על המציאה, אלא רק בבתי כנסיות המצויים באזור בו נמצא החפץ.

פרסום אבידות בעיתונות: בימינו אנשים רבים שמצאו או שאיבדו חפצים מפרסמים זאת במדורים המיוחדים לכך בעיתונות. מעניין לציין, כי כבר החתם סופר (שו"ת חו"מ סי' קכ"ב) כתב: "ובזמנינו אלו יצא הקול על ידי **מגיד חדשות שקורין צייטונג**, ומעשים בכל יום שהמוצא אבידה או מי שנאבד ממנו דבר מפרסמו ע"י הנ"ל". אמנם, אין המוצא חייב לנהוג כן אם הפרסום כרוך בתשלום, אלא אם כן נראה, כי בעלי החפץ יסכימו להחזיר לו הוצאה זו (עין שולחן ערוך חו"מ סי' רס"ה ס"א, שו"ע הרב - אמרי יעקב סי' ד' סעי' ל"ג, סמ"ע רס"ד סק"א). הגאון רבי יעקב בלוי זצ"ל (פתחי חושן פ"ג) מעיר, כי לכאורה יש לשלוח את המודעה לכל העיתונים שאין מניעה לפרסם בהם, שהרי מניין למוצא האבידה לדעת איזה עיתון קורא המאבד.

מסירת חפצים למחלקת אבידות של משטרת ישראל: בעל פתחי חושן גם מציין, כי מאחר שבימינו רבים ממאבדי החפצים פונים למשטרת ישראל המטפלת בנושא זה, ולעיתים בהצלחה [ממטה המשטרה במחוז ירושלים נמסר, כי רוב האבידות מושבות לבעליהן], גם המוסר חפץ אבוד למחלקת האבידות של המשטרה מקיים את חובת ההכרזה שמוטלת עליו. אמנם, יש שהעירו כי חובה לוודא בכל תחנת משטרה את נוהגיה וכלליה לגבי השבת המציאות לבעליהן, ובעיקר אם החפץ מוחזר לבעליו לאחר מתן סימנים מזהים בהתאם לדין התורה ולא על פי אמדן בלבד, ורק באופן זה אין חשש לעבור על איסור (הובא במשפט האבידה סי' רס"ז).

הגאון רבי יעקב בלוי זצ"ל מוסיף וכותב, כי כאשר יש אפשרות להודיע למשטרה על מציאת האבידה, כדי ששוטרי מחלקת המציאות יקשרו את המוצא עם המאבד חפץ זהה, מבלי שיהיה צורך למסור את האבידה לידי המחלקה, חובה לעשות כן, שהרי זוהי ההכרזה הטובה ביותר.

אבידה שנמצאה באוטובוס או במונית: בספר השבת אבידה כהלכתה (פ"ג ס"ק ט"ז) מציין בשם כמה רבנים, כי מותר למסור אבידה שנמצאה באוטובוס או במונית לידי מחלקת האבידות של חברת ההסעות, גם אם אנשי אותה חברה אינם נוהגים באבידות על פי כל כללי ההלכה, משום שכל העולה בכלי רכב מסוג זה יודע, כי במרבית המקרים חפץ שנשכח בו ימצא את דרכו למחלקת האבדות של החברה, ועל דעת כן עלה על רכב ההסעה.

דף ל/א לצרכו ולצרכה

האם בכוחה של מחשבה אסורה לפסול מעשה מותר

מבואר בסוגייתנו, שהמוצא אבידה חייב לשמור עליה לבל תתבלה, ולכן המוצא בגד צריך לשוטחו מידי פעם כדי לאווררו. מובן מאליו, שהמוצא אינו רשאי להשתמש בחפץ לצרכיו, שהרי החפץ אינו שלו, אלא שהגמרא דנה אם מותר לו לפרוס את הבגד לאווררו, כאשר כוונתו גם ליהנות מפריסה זו, כגון, המוצא שטיח, ופורס אותו בתוך ביתו כדי לייפות את ביתו ולנאותו (עפ"י רש"י פסחים כו/ב ד"ה נזדמנו ועי' נתיבות המשפט ח"מ סי' צ"ז מה שפי' בדעת תוס' בסוגייתנו).

נידון זה, האם מחשבת איסור תוך כדי עשיית מעשה מותר, גורמת לכך שהמעשה יחשב כמעשה אסור, אקטואלי לגבי הלכות רבות, ולהלן נסקור שני מקרים ונבחן אם ניתן להשוות ביניהם או שמא שונים הם זה מזה במהותם.

לווה שאינו זוכר את סכום ההלוואה: כידוע, אסור ללווה להחזיר למלווה סכום כסף העולה על סכום ההלוואה, והעושה כן, עובר על איסור ריבית. אולם, כתבו הפוסקים (אבני נזר ח"מ סי' כ"ג), שאם הלווה אינו זוכר את סכום ההלוואה המדויק, דבר המצוי כאשר לווים סכומים קטנים, וכגון, שאינו זוכר אם לווה 10 ש"ח או 11 ש"ח, הוא רשאי לפרוע 11 ש"ח למלווה ואינו צריך לחשוש שמא עבר בכך על איסור ריבית אם סכום ההלוואה היה 10 ש"ח בלבד, משום שאילו היה יודע שסכום ההלוואה אינו עולה על 10 ש"ח, הוא לא היה מוסיף לו את השקל הנוסף, ולפיכך, אין זה נחשב כריבית.

מחשבת ריבית על פעולת פרעון חוב: מעתה, אחר שמותר להחזיר את השקל הנוסף, דנו הפוסקים (שו"ת טוב טעם ודעת תליתא ח"ב סי' מ"א), מה דינו של לווה שבשעה שפרע את השקל הנוסף הרהר בליבו, כי אם סכום ההלוואה היה 10 ש"ח בלבד, יהא שקל זה ריבית על ההלוואה. נידון זה הוא למעשה הנידון של סוגייתנו: **עשיית מעשה מותר - פרעון ספק הלוואה, בצירוף מחשבה אסורה - תשלום ריבית.**

צייד בהמה בשבת מתוך כוונה להשמר מגנבים: נידון דומה, לכאורה, קיים לגבי איסור מלאכה בשבת, כגון, מלאכת צידה. כידוע, בשבת אסור לסגור דלת של בית, מתוך כוונה לצוד בעל חיים הנמצא בתוך הבית. אולם, יש לדון אם אסור לאדם לסגור את דלת הבית לשמירה מפני גנבים תוך כוונה לצוד בעל חי בסגירה זו. גם במקרה זה, לכאורה, אותו נדון: **עשיית מעשה מותר - נעילת הבית מפני גנבים, בצירוף כוונה אסורה - צידה (עי' ריטב"א ר"ן ועוד במסכת שבת ק"א ועי"ש ברשב"א ובאחרונים ואמ"ל).**

על פני הדברים נראה, כי נידון זה עובר כחוט השני בין שלושת המקרים שלעיל, ולפיכך, לו נכריע, שכוונת איסור אינה משפיעה על המעשה, והעושה אותו אינו נחשב כמי שעשה מעשה איסור (עי' נתיבות וטוט"ד שם), אזי **מוצא האבידה** יהיה רשאי ליהנות ממנה בשעה שפורסה בביתו, **ללווה מותר** לכוון, כי אם סכום ההלוואה היה 10 ש"ח בלבד, השקל הנוסף מיועד לתשלום ריבית, וגם האדם רשאי יהיה **לנעול את ביתו** מפני גנבים ולכוון בכך גם לצוד בעל חיים שבתוך הבית.

אולם, כאשר נעייין בגדרי האיסורים שנמנו לעיל, נמצא כי אין להשוות בין שלושת המקרים. שכן, איסור ריבית ואיסור שימוש בחפץ אבוד קובעים, כי אין לעשות **מעשה** שנקרא תשלום ריבית ואין לעשות **מעשה** שנקרא שימוש בחפץ אבוד. מעתה, אחר **המעשה עצמו נעשה בהיתר**, ניתן לקבוע כי אין לאסור על בעל המעשה לכוון כוונות ככל העולה על רוחו.

לעומת זאת, שונים הם דיני שבת, משום שבשבת אסרה התורה עשיית מלאכות גם **בדרך עקיפה**. כלל זה מכונה "**פסיק רישא**" היינו: אין לעשות פעולה שללא ספק בעקבותיה ייגרם מעשה אסור, למרות שעושה הפעולה אינו מתכוון לתוצאה האסורה.

לפיכך, גם אם נקבע בשאר חלקי התורה, שאדם שכיוון לאיסור בשעת מעשה מותר, לא עבר עבירה, עדיין אין להוכיח מכך לגבי הלכות שבת (ע"ע "אהבת חסד" פ"ז ס"ק ב', משנה ברורה סי' שט"ז ס"ק כ"ה, שו"ת "מנחת יצחק" ח"ה סי' ל"ו).

דף ל/ב כל שבשלו מחזיר

מצאת חפץ "מוקצה" בשבת

בסוגייתנו מבואר (ל/א), שאין לקיים את מצוות השבת אבידה, אם פעולת המצווה כרוכה בעשיית איסור. לפיכך, כהן אינו רשאי להכנס לבית עלמין ולהטמא למתים, כדי להוציא משם חפץ אבוד ולקיים בו את מצוות השבת אבידה. בקשר לכך העלו הפוסקים ספק מעניין הקשור להלכות אבידה ולהלכות שבת: האם אדם שבשבת מצא חפץ שחכמים אסרו לטלטלו עקב היותו "מוקצה", רשאי ליטול אותו במטרה לקיים את מצוות השבת אבידה.

שיגור פמוטות בשבת למשפחת הכלה: כידוע, אחד מסוגי ה"מוקצה" שאסור לטלטל בשבת, הוא "**כלי שמלאכתו לאיסור**", היינו: חפץ המיוחד למלאכה האסורה בשבת, כגון, פמוטות, שייעודן למלאכת הבערה - הדלקת נרות - האסורה בשבת. חז"ל, שקבעו את כללי ה"מוקצה" וגדריו, אסרו לטלטל "כלי שמלאכתו לאיסור" לצורך עצמו בלבד, ומשום כך אין להזיזו ממקום חמה למקום צל כדי שלא ינזק. אולם, מותר לטלטל כלי זה "לצורך גופו", כלומר, לעשיית מלאכה כל שהיא המותרת בשבת, כגון, ליטול פטיש לשם פיצוח אגוזים וכדומה. הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (חידישי הגר"א או"ח סי' ש"ו על המג"א שם ס"ק ט"ו) אף התיר למשפחתו של חתן לשגר פמוטות בעצם יום שבת ה"אוף רוף [שבת חתן] אל משפחת הכלה, מאחר שבאופן זה אין איסור לטלטל "מוקצה", שהרי במקרה זה השימוש בפמוטות הוא לצורך דבר היתר, להרבות את שמחת החתן והכלה על ידי מתנה נאה ומכובדת.

כאשר שמע רבי יחזקאל את פרטי שתי ההצעות הגיב ואמר:

הרב רוגוב כיהן כרב בעיירה קטנה. כנהוג באותם ימים היו בחורי ישיבה ניגשים לשוחח בלימוד עם רב המקום, וכדרכה של תורה היו נושאים ונותנים בדברי תורה, מתווכחים, שוקלים וטרים, עד ששני הצדדים מסכימים ביניהם. הסכת ושמע: רעיותו של הרב רוגוב היתה עומדת תדיר מאחורי הילון כאשר בעלה היה משוחח בלימוד עם בחורי הישיבה. היה ובחורי הישיבה 'ניצחו' את בעלה - ניצחו, ושבה לענייני הבית. היה ובעלה 'ניצח' את בחורי הישיבה - מיד נפתה להכין קנידאלאך למרק! היה זה מאכל של יום טוב, ויום שבו בעלה הרב זכה שתתקבל דעתו בהבנת הסוגיה בליבותיהם של בחורי ישיבה למדנים, היה יום חג עבורה, יום חג הראוי להכנת מאכל של יום-טוב!

שמע נא אריה לייב! סיים המשגיח רבי יחזקאל, על משפחת השידוך האחר שהוצע לך לא שמעתי סיפור מסוג זה... עצתי לך: השתדך עם משפחת רוגוב! בת אשר גדלה בבית שכזה, תוכל להעניק לך את התנאים הנדרשים לגדול בתורה!

★ ★ ★

זהו מעשה מרגש ביותר, המעניק הצצה אל אחורי הפרגוד של משפחה אשר זכתה לחתן גדול בתורה. זכות זו אינה באה באקראי אלא מתוך חיים רצופים ועקביים של הוקרת לימוד התורה. **זה** לא חייב להיות דווקא קנידאלאך, זה יכול להיות גם אפיית עוגה בבית מתוך שמחה של מצווה לרגל סיום מסכת, או הליכה משותפת לחנות הספרים כדי לרכוש לאבא את המסכת החדשה שמתחילים ללמוד במסגרת הדף היומי. שמחה אמיתית מתפרשת על כל ימות השנה, מתפרצת מאליה בביטויים שונים, וטובעת את חותמה על הדור הצעיר.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף כט/ב מי שהניח לו אביו מעות הרבה ורוצה לאבדן

היורש והיורשים

רבי יוחנן מייעץ בסוגייתנו כי "מי שהניח לו אביו מעות הרבה ורוצה לאבדן ילבש בגדי פשתן, וישתמש בכלי זכוכית, וישכור פועלים ואל ישב עמה".

בעל "רב פעלים" תמה מדוע רבי יוחנן מתבטא בסגנון זה. הרי אם רצונו היה להזהיר את האנשים

ולהחכים לבל יכלו את ממונם, היה עליו לומר, כי אל לאדם ללבוש בגדי פשתן, ולא ישתמש בכלי זכוכית ולא ישכור פועלים מבלי לשבת עמם כדי שממונו לא יאבד.

משיב רבי יוסף חיים זצ"ל, כי אכן, פעמים כל שנותר לאדם לעשות עם כספו, הוא לכלותו, כגון: אדם עשיר, החושש כי יורשיו ישתמשו בממונו לעשיית מעשים בלתי ראויים. מחד גיסא, אין הוא מעוניין להוריש להם את ממונו, אך מאידך גיסא, אם יפזר את ממונו לצדקה או יתנו לאחרים, עלולים יורשיו להתנכל לו. לאנשים אלה יעץ רבי יוחנן כיצד להיפטר מכספם בלא שהסובבים אותם יחושו כי הם עושים זאת בכוונה תחילה...

דף ל"ב בן גילו נוטל אחד משישים בחליו

אחד בשישים

בסוגייתנו מבואר שהכתוב משבח את בן מזלו (ר"ן נדרים לט"ב) של חולה המבקר, מאחר שהוא נוטל אחוז מסויים מחליו, ובכך הוא תורם להחלמתו המהירה יותר, למרות שביקור חולים זה עלול לסכן את המבקר.

המהר"ל (בסוגייתנו) מחדד ומבליט את הסיכון שנוטל בן מזלו של החולה בבואו לבקר. לכאורה, אין למבקר הנדבק באחד חלקי שישים מן המחלה לחשוש מכך, שהרי כלל נקוט הוא בידינו בידי איסור והיתר, כי דבר אסור בטל באחד בשישים, ואף אם ידבק המבקר הרי שיירי המחלה שיקנו בו אינם אלא אחד חלקי שישים.

אולם, כאשר נשים לב נבחין, כי איסור אינו בטל **באחד חלקי שישים**, כי אם **ביותר** משישים. נמצא איפוא, שהמבקר אכן מקריב עצמו למען הזולת, ומשום כך מעלה עליו סוגייתנו את דברי הכתוב המשבח את גמילות החסדים שהוא גומל עם החולה.

דף לא/א השב אפילו ק' פעמים משמע

פרה רצה בין הכרמים

בסוגייתנו למדנו שהמוצא פרה הרצה בין הכרמים באופן המעיד על כך שהיא אבודה, הריהו חייב לטפל בה ולהשיבה לבעליה. הגמרא אף מוסיפה כי לכן אמרה תורה "השב תשיבם", לומר שאפילו אם חזר על עצמו הדבר מאה פעמים יטרח וישיבה שוב ושוב.

אומר היה על כך רבי משה מקוברין זצ"ל, כי אם על פרתו ועל ממונו של אחיו כך הזהירה תורה, על אחת כמה וכמה כאשר נראה את אחינו עצמו תועה בכרם זר, לא נתעלם ממנו ולא נאמר מה לי ולאחים תועים אלו, אלא "השב תשיבם"! עליך מוטל החוב להעירם להשיבם בתשובה שלמה לאביהם שבשמים (ספר על התורה).

מעתה, אם יהודי מצא חפץ "מוקצה" מחמת היותו "כלי שמלאכתו לאיסור", לכאורה, **רשאי הוא להרימו** כדי לקיים את מצוות השבת אבידה, שהרי מטרת טלטול החפץ המוקצה הינה לצורך משימה המותרת בשבת - מצוות השבת אבידה.

אולם, ה"חתם סופר" (שו"ת או"ח סי' פ"ב) הכריע, כי אסור בשבת קודש להרים אבידת "מוקצה". בטעם הדבר מבאר ה"חתם סופר", כי אם אמנם בשבת היה המוצא רשאי להרים את אבידת ה"מוקצה", אזי **אדם היוצא בשבת לרחובה של עיר ומוצא שני עטים**, אחד שלו ואחד של חברו, עליו לזנוח ברשות הרבים את העט שלו, שהרי "מוקצה" הוא אך עליו ליטול את עטו של חברו כדי לקיים בו מצוות השבת אבידה. דבר זה, אומר ה"חתם סופר", אינו מסתבר, שחז"ל יאסרו על אדם ליטול חפץ "מוקצה" שלו, אף שבכך הוא מפסיד ממון, ואילו את ממון הזולת יצוו עליו להציל, אלא ודאי אסרו חז"ל גם אופן זה של נטילת חפץ (עי' שו"ת "מנחת שלמה" תנינא ח"ב-ג' סי' מ"ג שהאריך בעניין זה).

הכרזה בשבת בבית הכנסת על מציאת אבידה: ראייה מעניינת לדבריו מביא הגאון רבי משה סופר זצ"ל מדברי הרשב"א (שו"ת ח"ד סי' ק"ד וכן נפסק להלכה ב"שולחן ערוך" או"ח סי' ש"ו סעי' י"ב) שכותב, כי בשבת מותר להכריז על מציאת אבידה שהיא "מוקצה". לכאורה, לו גם מותר היה להרים אבידה זו, אין כל חידוש בדברי הרשב"א שמותר להכריז על אבידה זו. אלא ודאי שאסור להרימה, ומשום כך כותב הרשב"א כי מכל מקום מותר להכריז עליה.

דף לא/ב תן לו דרך הלואה

כמה מעות יש להלוות לזקוק להלוואה?

מהפסוק (דברים טו/ח) "והעבט תעביטנו" דורשת הגמרא בסוגייתנו, כי מצווה להציע הלוואה לעני שמתבייש ליטול כספי צדקה.

פעמים יש ברשותו של אדם סכום כסף שהפריש למטרת צדקה, ובפניו עומדת אפשרות **להלוות** סכום זה לעני הזקוק לו. האם הוא רשאי לנהוג כן? האם גם מתן ההלוואה ייחשב לו כקיום מצוות צדקה, או שמא עליו לתת את הכסף במתנה לעניים בלבד ולא להלוותו להם.

איזו מצווה מקיים נותן הלוואה לעני? לדעת הרמב"ם (הל' מתנות עניים פ"ה הל' ז'), המלווה כסף לעני מקיים בכך מצוות **צדקה** וכפי שכתב שם: "שמנה מעלות יש בצדקה... המחזיק ביד ישראל שמן ונותן לו מתנה או הלוואה". אולם, הרמב"ן חולק על כך וסובר שנתנת הלוואה לעני היא מצווה בפני עצמה ואינה נכללת במצוות צדקה. מעתה, אדם שהפריש מעות לצדקה והוא מבקש להלוות לעני, לדעת הרמב"ם הוא רשאי לעשות כן, מאחר שמצוות הלוואה נכללת במצוות הצדקה, אולם לדעת הרמב"ן, שמצוות הלוואה ומצוות צדקה שתי מצוות שונות הן, עליו לתת את הכסף לצדקה בלבד.

ברם, החפץ חיים (אהבת חסד ח"ב פ' י"ח סי' א') כתב, כי גם לדעת הרמב"ם אין לתת את הכסף אלא לצדקה בלבד ולא כהלוואה לעני, שכן, אדם האומר "**מעות אלו לצדקה**", מתכוון לצדקה במשמעותה הפשוטה, שהיא נתינת המעות לעניים ואינו מתכוון לשם הלוואה. לפיכך, עליו לתת את המעות לצדקה כדי לקיים את מוצא פיו.

הלוואה ממעות מעשר כספים: רבי ישראל מאיר הכהן זצ"ל מראדין מוסיף ומציין, כי למחלוקת הרמב"ם והרמב"ן תהא השלכה מעשית לגבי אדם שברשותו מעות צדקה, ללא שאמר במפורש "כסף זה לצדקה", וכגון, המפריש מעות "מעשר", שלדעת חלק מהפוסקים (רמ"א י"ד סי' רמ"ט סעי' א' ועיי"ש בש"ך בט"ז ובפ"ת) מיועדות לצדקה בלבד. באופן זה לא חל עליו החיוב של "מוצא שפתיך תשמור ועשית", שהרי לא אמר במפורש שהכסף מיועד **לצדקה**. לפיכך, לדעת הרמב"ם כל אדם רשאי להלוות לעני את כספי מעשר הכספים, שהרי זוהי צדקה במיטבה. לעומת זאת, לדעת הרמב"ן אין הדבר פשוט כלל ועיקר, ורק באופנים מסויימים אפשר להלוות את מעות מעשר הכספים.

מצוות הלוואה גדולה ממצוות צדקה: מאחר שעל ידי הלוואת מעות אפשר למנוע את התדרדרותו של אדם עני, שלא יגיע למצב שיאלץ לחזר על הפתחים, כתבו הראשונים: "וזאת המצווה של הלוואה היא יותר חזקה ומחוייבת מנתינת הצדקה" (חינוך מצווה ס"ו ועי' רמב"ם הל' מלוה ולוה פ"א הל' א', טוש"ע ח"מ סי' צ"ז).

כמה מעות יש להלוות לעני? רבי ישראל מאיר הכהן זצ"ל (שם ח"א פ"א סי' ד') גם דן בספרו, מהו הסכום שיש לאדם להקצות מכספו לצורך מתן הלוואה לזקוק לה. שהנה, לגבי מצוות צדקה החיוב אינו עולה על חומש מנכסי הנותן. אולם, יש לחלק בין הלוואה לצדקה, שכן, הנותן צדקה נותנו במתנה גמורה, ומשום כך אינו חייב ליתן יותר מחומש, לעומת זאת, כספי ההלוואה אמורים לחזור לידי המלוה, ולכן, לכאורה, חייב אדם לתת הלוואות בסכום העולה על חמישית מכספו. מאידך גיסא, לא מסתבר שיהא אדם חייב להלוות את כל המעות שאינו זקוק להן כרגע, פן תזדמן לפניו עסקה מסויימת והוא יזדקק לכספו, כדי שיוכל להרוויח ממון על ידה. לפיכך, כתב, כי כל אדם יעשה כפי השגת ידו, וכן כתב בעל תפארת ישראל (פאה פ"א ח"א אות ה') שמצוות הלוואה היא מן המצוות שאין להן שיעור.

דף לא/ב היה בטל מן הסלע

דרישת שכר תמורת השבת אבידה

מבואר בסוגייתנו, שאדם שעסק בהשבת אבידה, ולשם כך נאלץ להתבטל ממלאכתו, רשאי לדרוש מבעל האבידה להשלים לו את שכר העבודה שהפסיד. אולם, מבארים הראשונים, אדם שלא הפסיד מאומה עקב התעסקותו באבידת הזולת, אינו רשאי לתבוע שכר תמורת מלאכתו (שיטה מקובצת).

בטעם הדבר שאין לדרוש שכר תמורת ההתעסקות באבידה כאשר לא נגרם הפסד למוצא, כתב הרמב"ן (תורת האדם עמ' מ"ד הובא בטור י"ד סי' של"ו) על פי דברי הגמרא (נדרים לז"א) שדורשת לגבי לימוד

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה,
24 שעות ביממה
מתחברים לשיעור
המרתק

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

לעילוי נשמת

הר"ר ישראל צבי הפטקה ז"ל
ב"ר רפאל ז"ל נלב"ע י"ד בתשרי תשל"ג
וזוג' מרת בלה ע"ה
ב"ר נתן נטע ז"ל נלב"ע כ"ה בתשרי תרפ"ט
תנצב"ה

הונצחו ע"י בני המשפחה שיחיו

תורה "מה אני בחינם אף אתם בחינם", היינו: שאסור ליטול שכר עבור לימוד תורה לאחרים [חוץ מ"שכר בטלה"], וכך גם, סובר הרמב"ן, עבור קיום שאר המצוות, בהן מצוות השבת אבידה, אסור לדרוש שכר. הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל שעוסק בנושא התגמול על השבת אבידה, מביא את דברי הרמב"ם (פי המשניות נדרים פ"ד משנה ב') הכותב, כי במקומות שבהם נהגו ליטול שכר תמורת השבת אבידה, **מותר לנהוג כן**. מפרשים רבים מקשים, שהרי כלל הוא בכל המצוות שאין נוטלין שכר על עשייתן, ומניין לו לרמב"ם חידוש זה?

הגאון בעל האבן האזל, מבאר כי לדעת הרמב"ם, דברי הגמרא **שאסור** ליטול שכר על לימוד תורה אינם אמורים אלא לגבי **לימוד התורה** בלבד. לעומת זאת, האיסור ליטול שכר עבור קיום שאר המצוות אינו משום שקיים איסור מן התורה לעשות כן, אלא משום **שאין עילה** לתביעת שכר זו. שהרי אדם רשאי לדרוש שכר רק בגין מלאכה שעשה **עבור זולתו**. ואילו המקיים מצווה שהוא מחוייב בה מן התורה, קיימה עבור עצמו, היינו, עקב רצונו לזכות בקיום מצוות התורה, ולפיכך, נשמט הבסיס לתביעתו. מעתה, אומר הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, רשאים הציבור לתקן תקנות של קנס וחיוב ממון כאשר הדבר הוא לתועלת, כמבואר במסכת בבא בתרא (ב/ח). לפיכך, גם מנהג זה שכתב הרמב"ם תקף, שהרי אין איסור בדבר. בימינו, פעמים רבות מפרסמים בעלי אבידות כי יתנו שכר למוצא האבידה ששייב אותה אליהם. האם אכן רשאי המוצא ליטול את השכר?

המוצא אינו חייב להביא את החפץ לבית בעליו: הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א (תשובות והנהגות ח"ג חו"מ סי' תס"ג) כותב כי מותר למוצא האבידה ליטול שכר על השבתה לבעליה. זאת, על פי הכרעתו של החזון איש זצ"ל, כי מוצא אבידה יוצא ידי חובה בהודעתו לבעל האבידה אודות מציאת החפץ האבוד, ואין הוא צריך לטרוח ולהביאו לידי. לפיכך, אם מוצא האבידה טורח ומשיבה לבעליה, הוא רשאי לקבל את השכר ככל שליח שמקבל שכר עבור מלאכתו.

האם חובה להכריז על אבידה מיד עם מציאתה? הגר"מ שטרנבוך שליט"א מוסיף וכותב, כי גם כאשר בעל האבידה בא ליטול את החפץ האבוד מבית המוצא אותו, רשאי המוצא ליטול שכר מן המאבד, שכן, במקרים אלו תשלום הכסף על ידי בעל האבידה אינו אלא כאות הוקרה למוצא הישר ולא כשכר עבור קיום המצווה. כמו כן, מאחר שהמוצא אינו חייב להכריז מיד על מציאת האבידה ובאפשרותו להמתין זמן מה עד שיכריז עליה, נמצא, שהשכר אינו על עצם קיום המצווה, אלא על זריזותו וכמיהתו להשיב את האבידה לבעליה בזמן קצר ככל שניתן, אף שאין חובתו לעשות כן. אכן, בסוף דבריו העיר, **שהסיד המתחסד** עם קונו יידע, כי יתכן שעל ידי קבלת הפרס נגרע שכרו בשמים, ולכן אם בעל האבידה מתעקש לשלם לו שכר, מן הראוי להודיע לו כי אין הוא מעוניין בכסף עבור עצמו וכי הוא מייעזו לצדקה.

חווייה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: 3029*

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

